

فهرست مطالب

۹	مقدمه مؤلف
۱۷	معرفی راویان
۲۱	آوانکاری‌ها و متن اشعار
۲۲	نوحه مسلم (ع)
۲۲	۱. ای طوعه من غریبم (دشتی)
۲۴	نوحه‌های ورویدیه کربلا
۲۴	۲. بر سر پیمان حسین (دشتی)
۲۶	۳. اول ماه عزا (دشتی)
۲۸	۴. ای زمین کربلا (افشاری)
۳۰	۵. هنگام ماتم (ماهور)
۳۲	۶. این دل تنگم (راست‌پنجگاه)
۳۴	نوحه‌های قاسم (ع)
۳۴	۷. یل صفشکن (کردبیات)
۳۶	۸. یادگار مجتبی (افشاری)
۳۸	۹. پور مجتبی، قاسم (بیات‌ترک)
۴۰	۱۰. سرو بستان (نوایا)
۴۲	نوحه علی‌اصغر (ع)
۴۲	۱۱. گهواره خالی، قناده خونین (همایون)
۴۴	نوحه‌های علی‌اکبر (ع)
۴۴	۱۲. زینب در آز خیمه (دشتی)
۴۶	۱۳. عجب گلی روزگار (دشتی)
۴۸	۱۴. عجب گلی روزگار (افشاری)
۵۰	۱۵. سرباز میدان شهادت (سنه‌گاه)
۵۲	۱۶. گل من اکبر من (چهارگاه)
۵۴	۱۷. شبیه پیغمبرم (ماهور)
۵۶	۱۸. علی‌اکبر من رفت (ماهور)
۵۸	نوحه‌های ابالفضل (ع)
۵۸	۱۹. باب الحوائج (کردبیات)
۶۰	۲۰. چاره چه سازم علمدار ندارم. (کردبیات)
۶۲	۲۱. سقا و سالار حسین (ابوعطا)
۶۴	۲۲. کُشته بی‌کفن (ابوعطا)
۶۶	۲۳. ای سردار رشیدم (ابوعطا)
۶۸	۲۴. سقای دشت کربلا، ابالفضل (دشتی)
۷۰	۲۵. ابوالفضل، ای علمدارم (افشاری)
۷۲	۲۶. سردار شه مظلومان (سنه‌گاه)
۷۴	۲۷. قرعه جدال (چهارگاه)
۷۶	۲۸. امشب علمدار (چهارگاه)
۷۸	۲۹. عباس، شیر بیشه شجاعت (چهارگاه)
۸۰	۳۰. ابالفضل باوفا (چهارگاه)

۸۲	۳۱. سقای طفلان حسین، ابالفضل (چهارگاه)
۸۴	۳۲. ابالفضل، آللخیل (چهارگاه)
۸۶	۳۳. ای ابوالفضل، ای باوفای من (راستپنگگاه)
۸۸	۳۴. عباس، سکینه به حرم تشنۀ آب است (نووا)
۹۰	۳۵. سردار کربلا (رها)
۹۲	نوحه‌های شب عاشورا
۹۲	۳۶. شهادتنامه عشاق (دشتی)
۹۴	۳۷. شیعیان، فردا حسین بی‌یار و یاور می‌شود. (سه‌گاه)
۹۶	۳۸. امشب شب خونین عاشوراست (سه‌گاه)
۹۸	۳۹. امشب شب قتل حسین (چهارگاه)
۱۰۰	نوحه‌های روز عاشورا
۱۰۰	۴۰. ای قهرمان کربلا، زینب (سه‌گاه)
۱۰۲	۴۱. حسین جان کفت کو؟ (افشاری)
۱۰۴	۴۲. تو شمع هر انجمنی (شور)
۱۰۶	۴۳. درس چگونه زیستن (شور)
۱۰۸	۴۴. مهلاً مهلا (شور)
۱۱۰	۴۵. دریای خون (ابوعطا)
۱۱۲	۴۶. هلْ مِنْ ناصِرًا يَتَصْرُنِي (افشاری)
۱۱۴	۴۷. یا حسین، الله‌اکبر (افشاری)
۱۱۶	۴۸. بهر اسیری زینبم خود را مُهیا کن (بیات‌ترک)
۱۱۸	۴۹. ای خاندان عصتم (سه‌گاه)
۱۲۰	۵۰. گل باغ پیغمبر (چهارگاه)
۱۲۲	۵۱. ای شمر پُر جور و جفا (چهارگاه)
۱۲۴	۵۲. ای حسین مظلوم (ماهور)
۱۲۶	۵۳. ای بی‌کفن حسینم (ماهور)
۱۲۸	۵۴. آهسته ران این مركب نکویت (همایون)
۱۳۰	۵۵. آغشته بین در خون گردیده شاهی (راستپنگگاه)
۱۳۲	۵۶. سجده‌گاه عشق سالدون (راستپنگگاه)
۱۳۴	نوحه‌های شام غریبان
۱۳۶	۵۷. شام غریبان (شور)
۱۳۸	۵۸. طفل صغير (ابوعطا)
۱۴۰	۵۹. نیزه شکسته‌ها (ابوعطا)
۱۴۰	نوحه‌های حرکت کاروان از کربلا
۱۴۰	۶۰. خاک شهیدان شد عیان (شور)
۱۴۲	۶۱. کاروانی سر به صحراء (ابوعطا)
۱۴۴	۶۲. مران یکدم ساربان اشتر (دشتی)
۱۴۶	۶۳. بدشمش ای زنجیر چه شورها داری (همایون)
۱۴۸	نوحه‌های مدح کربلا و امام حسین (ع)
۱۴۸	۶۴. بیا اشک عزا (شور)
۱۵۰	۶۵. عشق پاکان (دشتی)

Shiraz-Beethoven.ir

۱۵۲	۶۶. قارگینی‌دی اهل، ایمان حسینه خاطر (افشاری)
۱۵۴	۶۷. حسین، ابا عبدالله (چهارگاه)
۱۵۶	۶۸. زنده بادا حسین (نوای)
۱۵۸	نوحه‌های امام علی (ع)
۱۵۸	۶۹. شب قتل علی (شور)
۱۶۰	۷۰. شام قتل مولا (ماهور)
۱۶۲	۷۱. شه مشرقین (ماهور)
۱۶۴	نوحه توسل در آخر هر مجلس
۱۶۴	۷۲. دوازده امام (بحر طویل) (همایون)

Shiraz-Beethoven.ir

۲. ساختار شعر و موسیقی نوحه‌ها:

مبحث دیگر نوحة‌خوانی را می‌توان ساختار شعر و موسیقی آن در قدیم تلقی کرد، زیرا که از اشعار پر محظوظ با بیان حماسی- عاشقانه و صفات حمیده، که شان امام معصوم و یاران او را به خوبی بیان می‌داشت، استفاده می‌کردند و در شرایط مختلف دستگاه‌ها و گوشه‌های متفاوت را به کار می‌گرفتند؛ مثلاً در بیان صحنه‌های نبرد و مبارزة امام و یاران از دستگاه‌های چهارگاه، همایون، سه گاه (مخصوصاً در قالب بحر طویل) استفاده می‌کردند و در بیان فراق و مشقات وارد بر اهلیت عصمت از آوازهایی حزین، چون افشاری، دشتی و ابو عطا، بهره می‌بردند که لازمه آن برخورداری از تبحّر، علم و عمل فراوان و استادی کامل است.

در گرداوری‌هایی که مؤلف در برخی از استان‌های ایران داشته، به این نتیجه رسیده است که موسیقی این نوحه‌ها در پنج عنصر اصلی موسیقی (صدا، فواصل، گردش نغمات، وزن و تزئین) ارتباط ناگسستی با موسیقی ردیف دستگاهی دارند، و حتی موسیقی نوحة مناطق مختلف شیعه‌نشین ایران با کشورهایی چون عراق، لبنان، افغانستان و... همچون ریسمانی محکم پیوند دارد، به طوری که گستاخ آن سبب از بین رفتن اتحاد و انسجام دینی خواهد شد. نوحة‌خوانی‌ها در تمامی این مناطق براساس موسیقی ردیف دستگاهی ایران بوده، تفاوت سبک‌ها بیشتر در لهجه‌ها و گویش‌های محلی به چشم می‌خورد. به طور مثال، اگر یک نوحة افغانی یا عراقی اصیل را بالهجه فارسی بخوانیم، دقیقاً متوجه می‌شویم که آن پنج عنصر در موسیقی دستگاهی ایران کاملاً رعایت شده است.

از دیگر خصوصیات نوحة‌خوانی در قدیم می‌توان به بیان عزّت و سرافرازی، جوانمردی و رشادت، تن به ذلت‌ندادن امام حسین (ع) به طاغوت زمان، روح عظیم و راز و نیازهای شب عاشوراء، سخنان رسواکنده حضرت زینب (س) و امام زین‌العلابدین (ع)، و فراق جان‌سوز توأم با عزّت، اشاره داشت که خود از تاثیری عمیق برخوردار است و بسیاری از بزرگان مذهبی ما به این نکات ظریف اشاره داشته‌اند. حضرت امام خمینی (ره) فرموده‌اند: «اگر بفهمند که این عزاداری و گریه برای چه آنقدر اجر و ارج دارد، آنوقت ملت ما را ملت گریه نمی‌کویند و ملت حماسه می‌خوانند.» (لوح فشرده چشمۀ عاشوراء)

۳. شیوه‌های آموزش نوحة‌خوانی:

نگارنده از جواب‌های داده‌شده راویان اصیل موسیقی مذهبی به این نتیجه رسیده است که شیوه‌های آموزش موسیقی مذهبی (نوحة‌خوانی) در گذشته به دو گونه بوده است:

۱. **شیوه مدرسی:** در این شیوه شاگردان از کودکی یا نوجوانی زیر نظر استادی زبردست در مکتب خانه به آموزش گوشه‌ها و دستگاه‌های موسیقی می‌پرداختند و پس از سال‌ها کار و زحمت، خود به استادی ماهر تبدیل می‌شدند. در این شیوه شاگردان نام دستگاه‌ها و گوشه‌ها را نیز می‌آموختند و همراه با آموزش فنون آوازی به آموزش مسائل اخلاقی نیز می‌پرداختند. در نتیجه، این گروه از شاگردان هم از نظر فنون آوازی و هم از نظر معرفت کامل می‌شدند.

ā ma de dar kar bo ba lā 'a zī ze zah rā ho seyn
 bar sa re pey mān ho seyn bā ha me yā rān ho seyn
 gaš te mo hay yā ye ša hā dat ša he bat hā ho seyn
 xos ro ve 'oq bā ho seyn fo rū qe del hā ho seyn
 ā ma de bā 'ah lo 'a yā laš ša he xū bān ho seyn
 sā he be 'on vān ho seyn ā ma de bā qā fe le čūn
 go zaš te az jān ho seyn hā mi ye qor ān ho seyn
 mo qā be le mo xā le fin dar ba re a' dā ho seyn
 bar sa re pey mān ho seyn bā ha me yā rān ho seyn

Sheet music for a vocal piece in G clef, 8/8 time, featuring lyrics in Persian. The music consists of eight staves of sixteenth-note patterns with dynamic markings (tr) and lyrics below each staff.

Staff 1:

'a jab_ go lī_ rū ze gār 'a jab_ go lī_ rū ze gār

Staff 2:

ze das_ te ley_ lā ge reft ke tā_ qi yā_ mat go lāb

Staff 3:

ke tā_ qi yā_ mat go lāb ze čaš_ me ley_ lā_ ge reft

Staff 4:

ze čaš_ me ley_ lā_ ge reft go laš_ mo šab_ bak šo de

Staff 5:

az_ da me tī qo_ sa nān go laš_ be xūn_ qū_ te var

Staff 6:

šo das_ to čon ar_ qa vān go laš_ be daš_ te_ ba lā

Staff 7:

šo das_ to dar_ xūn ta pān qa rā_ ro sab_ ro_ ša kīb

Staff 8:

qa rā_ ro sab_ ro_ ša kīb ze jom_ le del_ hā_ ge reft

Shiraz-Beethoven.ir

ze jā bar xīz 'a lam dā ram be bin man
 bī ka so yā ram a bal faz le
 'a lam dā ram da rin sah rā ge ref tā
 ram a bal faz le 'a lam dā ram
 sa kī ne dar ha ram nā lān be dow raš
 hal qe zad tef lān ko nad az teš
 ne gī af qān a bal faz le 'a lam dā ram

Shiraz-Beethoven.ir

A musical score consisting of five staves of music. The first four staves are in common time (indicated by a 'P' and '2/4') and the fifth staff is in 3/4 time (indicated by a 'P' and '3/4'). The music is written in treble clef. The lyrics are written below each staff, alternating between Persian and English words. The Persian lyrics are written in a cursive script, while the English lyrics are in a standard font.

 Staff 1: raf tam ke ā bi ā va ram a bal fazl ad da xīl
 bah re sa kī ne dar ha ram a bal fazl ad da xīl

 Staff 2: šā he din maš ke a lam češ me po raz xūn be za min

 Staff 3: bān go mi zad ke a xā nū re do čaš mā ne ma nast

 Staff 4: ba' de 'ab bā se 'a li šā me ho seyn šā me 'a zāst

 Staff 5: šā me tā raš be ja hān šā me qa ri bā ne ma nast

 Final lyrics: a bal fazl ad da xīl

Shiraz-Beethoven.ir

ey šem re por jow ro ja fā zā lem a mā naz teš ne gī

ey šem re por jow ro ja fā zā lem a mā naz teš ne gī
ey kā fa re dū raz xo dā zā lem a mā naz teš ne gī

man zā de ye pey qam ba ram nū re do čaš me hey da ram

rah mi be hā le moz ta ram zā lem a mā naz teš ne gī

ā xar ma ne bī xā ne mān has tam qa rī

bo mī he mān šar mi be kon ey mi ze bān zā lem a mā

naz teš ne gī qam hā ye dow rān yek ta raf

zax me fa rā vān yek ta raf dā qe ja vā nān yek ta raf

zā lem a mā naz teš ne gī

Shiraz-Beethoven.ir